

Віталій КАЧУР,
студент магістратури
спеціальності «Міжнародні економічні відносини»
факультету міжнародних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄС: АНАЛІЗ ПЕРСПЕКТИВ ТА ВИКЛИКІВ

У статті розглянуто окремі положення Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом, проаналізовані перспективи та виклики, пов'язані з її імплементацією.

Ключові слова: європейська інтеграція, Угода про асоціацію України з ЄС, зона вільної торгівлі.

В статье рассмотрены отдельные положения Соглашения об ассоциации Украины с Европейским Союзом, проанализированы перспективы и вызовы в связи с его имплементацией.

Ключевые слова: европейская интеграция, Соглашение об ассоциации Украины с ЕС, зона свободной торговли.

The separate articles of agreement of association between Ukraine and European Union, perspective and negative moments of this agreement for the European integration of Ukraine were considered in the paper.

Keywords: European integration, agreement of association between Ukraine and EU, free trade zone

Постановка проблеми. Тривалий час Україна знаходилась на роздоріжжі між вибором інтегрування до Європейського Союзу або до Митного Союзу. Зваживши всі переваги та недоліки обох інтеграційних утворень, наша держава обрала шлях євроінтеграції, підтвердженням чого стало підписання Угоди про асоціацію. Європейський вибір відкриває для України багато нових можливостей для стабільного

розвитку, але на шляху інтеграції виникає багато проблем та перешкод.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Європейський Союз є політичним, економічним та культурним об'єднанням. Цей союз, до якого входять 28 держав світу, досяг найвищого на сьогоднішній день рівня глобалізації. Процес глобалізації вивчається протягом п'ятдесяти років науковцями всього світу. До найвідоміших шкіл глобалістики відносять: школу, що представляє концепцію «Межі зростання», засновником якої є А.Печчеї, школу з концепцією «Сталого розвитку», розроблену під керівництвом Л. Брауна (США), школу універсального еволюціонізму, що розвивається під керівництвом академіка Н. Мойсеєва, школу мітозу біосфер, яку представляє неурядовий міжнародний Інститут економіки (М. Нельсон), школу контрольованого глобального розвитку Д. Гвішиані та школу світ-системного аналізу, представлену І. Уоллерстайном (США). Сучасні науковці приділяють багато уваги розвитку Європейського Союзу, серед них українські вчені І. Бураковський, М. Шульга, Л. Михайлова, Н. Волченко, Т. Зінчук, С. Кваша та інші.

На основі викладеного матеріалу можна дослідити та проаналізувати головні аспекти входження України до Європейського Союзу та виявити основні проблеми, які стоять перед нашою державою в ході євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед, на ринок ЄС. Як невід'ємна частина Європи Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку.

Переговори щодо нового базового договору між Україною та ЄС на заміну чинної Угоди про партнерство та співробітництво були започатковані у березні 2007 року (у

2008 році сторони узгодили назву майбутньої угоди – Угода про асоціацію). 11 листопада 2011 року у Брюсселі відбувся завершальний двадцять перший раунд переговорів щодо укладення Угоди про асоціацію, у ході якого були узгоджені всі положення тексту Угоди.

Під час П'ятнадцятого самміту Україна–ЄС (19 грудня 2011 р., м.Київ) лідери України та ЄС офіційно заявили про завершення переговорів щодо Угоди про асоціацію. 30 березня 2012 року у Брюсселі глави переговорних делегацій парафували Угоду.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відбувалося в два етапи.

21 березня 2014 р. під час позачергового самміту Україна – ЄС було підписано політичну частину Угоди та Заключний акт самміту.

Зокрема, було підписано преамбулу, статтю 1, розділи I «Загальні принципи», II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» і VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» Угоди. На самміті також була зроблена заява, що зобов'язання України, які випливають зі статті 8 Угоди про асоціацію стосовно ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1998 р. будуть виконані після внесення відповідних змін до Конституції України.

27 червня 2014 р. в ході засідання Ради ЄС Президентом України П.Порошенком та керівництвом Європейського Союзу і главами держав та урядів 28 держав – членів ЄС було підписано економічну частину Угоди – розділи III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством».

16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

Українська сторона передала депозитарію ратифікаційні грамоти і завершила таким чином всі внутрішньодержавні процедури.

Повністю Угода про асоціацію між Україною та ЄС набере чинності після її ратифікації усіма сторонами, тобто в перший день другого місяця, що настає після дати передачі на зберігання до Генерального секретаріату Ради Європейського Союзу останньої ратифікаційної грамоти або останнього документа про затвердження.

На даний час триває процес ратифікації державами-членами ЄС Угоди про асоціацію.

У частині «Преамбула, загальні цілі та принципи» окреслюється підґрунтя, яке існує сьогодні для укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема визнання з боку ЄС європейського вибору та європейських устремлінь України як європейської країни, що поділяє з ЄС спільну історію і спільні цінності, а також визначені цілі Угоди, серед яких – створення асоціації, поступове зближення між Україною та ЄС на основі спільних цінностей, поглиблення економічних та торговельних відносин, зокрема шляхом створення ЗВТ, посилення співробітництва у сфері юстиції, свободи і безпеки. Закріплюються основні принципи, які лежатимуть в основі асоціації, передусім забезпечення прав людини та основоположних свобод, повага до принципу верховенства права, дотримання принципів суверенітету і територіальної цілісності, непорушності кордонів і незалежності. Підкреслюється, що подальші відносини між Україною та ЄС базуватимуться також на принципах вільної ринкової економіки, верховенства права, ефективного урядування тощо.

Частина «Політичний діалог і реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері закордонних справ та політики безпеки» містить положення, реалізація яких має сприяти розвитку і зміцненню політичного діалогу у різних сферах, у т.ч. поступовій конвергенції позицій України з ЄС у сфері зовнішньої та безпекової політики.

У розділі визначені цілі політичного діалогу, ключовою з яких є запровадження політичної асоціації між Україною та ЄС. Серед інших цілей – поширення міжнародної стабільності та безпеки, зміцнення поваги до демократичних принципів, верховенства права та належного урядування, прав людини та фундаментальних свобод, поширення принципів незалежності, суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів, співробітництво у сфері безпеки і оборони.

У цій частині визначені рівні та формати політичного діалогу, зокрема передбачено проведення саммітів, зустрічей на міністерському та інших рівнях.

Серед ключових напрямів взаємодії – співробітництво з метою поширення регіональної стабільності; зміцнення миру та міжнародного правосуддя, зокрема шляхом імплементації Римського статуту Міжнародного кримінального суду; забезпечення поступової конвергенції у сфері зовнішньої і безпекової політики, включаючи Спільну політику безпеки та оборони, попередження конфліктів, нерозповсюдження, роззброєння та контроль за озброєнням, боротьбу з тероризмом тощо.

У частині Угоди «Юстиція, свобода і безпека» визначені напрями взаємодії у відповідних сферах. Важливою метою співробітництва є утвердження верховенства права та зміцнення відповідних інституцій, зокрема у сфері правоохоронної діяльності та встановлення правосуддя, насамперед зміцнення судової системи, поліпшення її ефективності, гарантування її незалежності та неупередженості.

Одним з елементів співпраці є забезпечення належного рівня захисту персональних даних у відповідності до кращих європейських та міжнародних стандартів.

З метою управління міграційними потоками Угодою передбачається запровадження всеохоплюючого діалогу щодо ключових питань у сфері міграції, включаючи нелегальну міграцію, протидію торгівлі людьми тощо.

Окрім статті присвячені створенню належних умов для працівників, які на законних підставах працюють за кордоном.

Важлива увага приділяється забезпеченню мобільності громадян і поглибленню візового діалогу, зокрема шляхом запровадження безвізового режиму після виконання відповідних критеріїв, передбачених у Плані дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України.

Положеннями розділу передбачається поглиблення співпраці з метою боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, незаконним обігом наркотиків, організованою злочинністю, тероризмом, а також розвиток співробітництва у сфері надання правової допомоги у цивільних та кримінальних справах.

Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі Україна-ЄС (ЗВТ) є невід'ємною складовою Угоди про асоціацію і передбачає лібералізацію торгівлі як товарами, так і послугами, лібералізацію руху капіталів та до певної міри – руху робочої сили. Відмінною рисою ЗВТ Україна – ЄС є комплексна програма адаптації регуляторних норм у сферах, пов'язаних з торгівлею, до відповідних стандартів ЄС. Це дозволить значною мірою усунути нетарифні (технічні) бар'єри у торгівлі між Україною та ЄС та забезпечити розширений доступ до внутрішнього ринку ЄС для українських експортерів і навпаки – європейських експортерів до українського ринку. Таким чином поглиблена та всеохоплююча ЗВТ має забезпечити поступову інтеграцію економіки України до внутрішнього ринку ЄС.

Частина Угоди, яка стосується створення ЗВТ, охоплює такі основні сфери: торгівля товарами, в т. ч. технічні бар'єри в торгівлі; інструменти торговельного захисту; санітарні та фітосанітарні заходи; сприяння торгівлі та співробітництво в митній сфері; адміністративне співробітництво в митній сфері; правила походження товарів; торговельні відносини в енергетичній сфері; послуги, заснування компаній та інвестиції; визнання кваліфікації; рух капіталів та платежів; конкурентна політика (антимонопольні заходи та державна допомога); права інтелектуальної власності, в т. ч. географічні зазначення; державні закупівлі; торгівля та сталий розвиток; транспарентність; врегулювання суперечок.

Частина Угоди «Економічне та секторальне співробітництво» містить положення про умови, модальності та часові рамки гармонізації законодавства України та законодавства ЄС, зобов'язання України щодо реформування інституційної спроможності відповідних установ та принципи співробітництва між Україною, ЄС та його державами-членами у низці секторів економіки України та напрямів реалізації державної галузевої політики. 28 глав цього розділу Угоди передбачають відповідні заходи у таких секторах, як енергетика, у т.ч. ядерна, транспорт, захист навколишнього середовища, промислова політика та підприємництво, сільське господарство, оподаткування, статистика, надання фінансових послуг, туризм, аудіовізуальна політика, космічні дослідження, охорона здоров'я, науково-технічна співпраця, культура, освіта тощо.

Імплементация цього розділу Угоди дасть змогу, по-перше, забезпечити більш поглиблене виконання положень Угоди щодо зони вільної торгівлі, оскільки сприятиме наближенню законодавства та регуляторного середовища України та ЄС, а відтак усуненню нетарифних торговельних бар'єрів, а, по-друге, сприятиме інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС та єдиного нормативного простору в переважній більшості секторів економіки та суспільного життя України.

Частина «Фінансове співробітництво» окреслює механізм і шляхи отримання Україною фінансової допомоги з боку ЄС, у т.ч. з метою сприяння реалізації Угоди про асоціацію, пріоритетні сфери її надання, порядок моніторингу та оцінки ефективності її використання. Крім цього, положення цієї частини передбачають поглиблення співпраці України та ЄС з метою попередження та боротьби з шахрайством, корупцією та незаконною діяльністю, зокрема шляхом поступової гармонізації українського законодавства у цій сфері із законодавством ЄС, обміну відповідною інформацією тощо.

Відповідно до «Інституційних, загальних та прикінцевих положень» передбачається запровадження нових форматів та рівнів співробітництва між Україною та ЄС після набут-

тя чинності Угоди про асоціацію, зокрема створення Ради та Комітету з питань асоціації, Парламентського комітету з питань асоціації. З метою залучення до реалізації Угоди громадянського суспільства буде створена Платформа громадянського суспільства.

У контексті забезпечення належного виконання Угоди буде впроваджений відповідний механізм моніторингу та врегулювання спорів, які можуть виникати у ході виконання Угоди.

У зв'язку з необмеженим терміном дії Угоди була передбачена можливість здійснення всебічного її перегляду, у т.ч. що стосується її цілей протягом п'яти років від набрання нею чинності, а також у будь-який час за взаємною згодою Сторін.

Слід визначити основні переваги України після вступу до ЄС:

1. Політичні вигоди – будучи членом ЄС, Україна буде залучена до Спільної європейської політики безпеки та оборони (СЄПБО), яка гарантуватиме Україні державний суверенітет та територіальну недоторканість.

2. Економічні вигоди – перш за все це макроекономічна стабільність, додаткові інвестиції в економіку країни, надання субсидій сільському господарству та отримання позитивного сальдо торговельного балансу.

Щодо макроекономічної стабільності, то у цьому випадку мається на увазі, що при вступі до ЄС Україна має підтягнути свої економічні показники до європейських стандартів, створити досить розвинений ринок, закріпити тенденції до економічного зростання і саме по собі принесе Україні уже позитивні результати. Україна також отримує переваги від запровадження єдиної валюти при вступі в ЄС.

Щодо додаткових інвестицій в економіку України, то європейський ринок є великим ринком збуту виробів та джерелом задоволення потреб.

3. Соціальні вигоди – передбачають ефективний захист прав людини в інституціях ЄС, відкриття кордонів для віль-

ного пересування населення, тобто шенгенська зона, яка передбачає вільне пересування осіб в межах ЄС, забезпечення високого рівня життя населення та інше.

Тобто перспективи України від вступу до ЄС можемо поділити на три групи:

1. Політичні перспективи – передбачають стабільність політичної системи, сприйняття України як важливого суб'єкта політичних відносин.

2. Економічні перспективи – передбачають забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу, а також впровадження стандартів ЄС у виробництві.

3. Соціальні перспективи – мають на меті формування середнього класу та проведення реформування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту.

Щодо недоліків та загроз, які можуть виникнути в разі вступу нашої держави в Європейський Союз, то можна виділити такі:

1. Політичні недоліки несуть із собою часткову втрату суверенітету та підпорядкування територій органам ЄС, невизначеність стратегії розвитку, що також не дуже добре вплине на економічний стан, оскільки між країнами ЄС існує в деякій мірі висока конкуренція в деяких галузях, тому потрібно буде переорієнтуватись на менш конкурентні галузі, а також негативним чинником буде погіршення взаємин із країнами СНД, а особливо із Росією, оскільки на сьогоднішній день перед Україною стоїть також питання про співпрацю із Митним Союзом Росії, Білорусії та Казахстану.

2. Економічні недоліки – передбачають втрату конкурентоспроможності певних галузей, складність переходу на європейський рівень цін, квотування певних видів товарів.

3. Соціальні недоліки – це ускладнення візового режиму із східними сусідами

Загрози від вступу України до ЄС:

1. Політичні загрози – це небезпека втягнення України в конфлікт цивілізацій між Заходом і мусульманським світом.

2. Економічні загрози – передбачають можливе пере-

міщення до України шкідливих виробництв, використання України як сировинного придатку, використання України як дешевої робочої сили.

3. Соціальні загрози несуть поглиблення демографічного спаду, незаконну міграцію та вплив кадрів.

Аналіз вступу України до ЄС можна продемонструвати таблично (табл.1):

Таблиця 1

Аналіз вступу України до ЄС

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p><i>1. Політичні вигоди</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Європейська колективна безпека 	<p><i>1. Політичні недоліки</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Часткова втрата суверенітету - Невизначеність стратегій розвитку ЄС - Погіршення відносин з країнами СНД
<p><i>2. Економічні вигоди</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Макроекономічна стабільність - Додаткові інвестиції в українську економіку - Надання субсидій сільському господарству - Отримання позитивного сальдо торговельного балансу - Спільні митні тарифи - Кількісні обмеження імпорту - Антидемпінгова політика - Протекціонізм і контроль експорту 	<p><i>2. Економічні недоліки</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Втрата конкурентоспроможності певних галузей - Складність переходу на європейський рівень цін - Квотування певних видів товарів
<p><i>3. Соціальні вигоди</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ефективний захист прав людини в інституціях ЄС - Відкриття кордонів для вільного пересування населення - Забезпечення високого рівня життя населення 	<p><i>3. Соціальні недоліки</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Ускладнення візового режиму із східними сусідами

Можливості	Загрози
<p>1. Політичні перспективи</p> <ul style="list-style-type: none"> - Встановлення стабільної політичної системи - Сприйняття України як важливого суб'єкта політичних відносин 	<p>1. Політичні загрози</p> <ul style="list-style-type: none"> - Небезпека втягнення України в конфлікт цивілізацій між Заходом і мусульманським світом
<p>2. Економічні перспективи</p> <ul style="list-style-type: none"> - Забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу - Упровадження стандартів ЄС у виробництво 	<p>2. Економічні загрози</p> <ul style="list-style-type: none"> - Можливе переміщення до України шкідливих виробництв - Використання України як сировинного придатку - Використання населення України як дешевої робочої сили
<p>3. Соціальні перспективи</p> <ul style="list-style-type: none"> - Формування середнього класу - Реформування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту 	<p>3. Соціальні загрози</p> <ul style="list-style-type: none"> - Поглиблення демографічного спаду - Незаконна міграція та вплив кадрів

Глава німецького МЗС Гідо Вестервелле у 2013 році під час свого візиту до Києва зазначив, що для підписання Угоди про асоціацію з ЄС Україні слід розв'язати три проблеми: запровадити законодавчу реформу в галузі юстиції, внести зміни до виборчого законодавства і припинити будь-які прояви вибіркового застосування правосуддя. «Україна зараз перебуває на історичному роздоріжжі і дуже б хотілося, щоби був зроблений вибір на користь європейських цінностей. Дуже важливо, щоби вибіркоче правосуддя не застосовувалося в цій системі спільних цінностей – його не повинно бути ані в Україні, ані в Європі», – Гідо Вестервелле.

На даному етапі Україна не зуміла виробити чіткої стратегії щодо ЄС. У багатьох аспектах її політика зводиться переважно до декларацій, які недостатнім чином узгоджені між різними інституціями. Проевропейські прагнення України

обмежуються, як правило, деклараціями щодо зовнішньої політики і мало впливають на політику внутрішню. Браком позитивних внутрішніх реформ Україна істотно підриває до себе довіру з боку ЄС. Більше того, складається враження, що паралельна політика України стосовно Росії та СНД суперечить її стратегії щодо ЄС.

Залишаючись за межами Європейського Союзу, Україна успішно асоціюється з процесом здійснення спільної європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО). Наша держава бере участь у Поліцейських місіях ЄС в Боснії та Герцеговині та Республіці Македонія. Україна активно взаємодіє з ЄС у сфері боротьби з нелегальною міграцією та організованою злочинністю. Розширюється договірно-правова база взаємин України з ЄС. Сторони погодили новий План дій Україна – ЄС у сфері юстиції, волі і безпеки.

Але головними невирішеними проблемами залишаються:

1. Обмеженість надійного джерела та потенціалу розвитку експортних можливостей – стійкого платоспроможного внутрішнього ринку.
2. Слабкі позиції України у сфері високих технологій, низький рівень розвитку НТП.
3. Недостатній рівень розвитку сучасної інфраструктури, особливо інформаційної і транспортної, та видів діяльності, що підтримують присутність українських виробників на міжнародних ринках.
4. Невисокий рівень конкурентоспроможності вітчизняних виробників, їх товарів і послуг та економіки країни в цілому.
5. Відсутність масштабних інвестицій в економіку України з боку провідних європейських ТНК, що унеможливує входження українських виробників до їх міжнародних розподільчих систем.
6. Складнощі створення й удосконалення фондового ринку.

7. Недостатня готовність інституційної структури в Україні, брак кваліфікованих кадрів, ресурсної бази для виконання відповідних заходів.

Та головною проблемою України залишається нестабільна політична ситуація, яка не дозволяє ані проводити реформу в жодній сфері, ані прогнозувати результати економічних та політичних дій, а «також без спільного інтенсивного моніторингу з боку ЄС і України не можна говорити про успіх і про те, що можна буде йти планово, поступово по всіх стадіях реалізації Плану дій України».

Висновки. Європейська інтеграція України залежить від прогресивної внутрішньої європеїзації. Тому, щоб наміри України викликали довіру, європейська інтеграція повинна стати її пріоритетом у внутрішній політиці. Реформи, що здійснюються поки що вкрай нерішуче й непослідовно, потребують потужного імпульсу.

Узагальнено проблеми входження України до ЄС. Їх можна поділити на три основні групи:

- політичні проблеми;
- економічні проблеми;
- соціальні проблеми.

Отже, наша держава повинна проводити ефективні реформи у всіх сферах життєдіяльності країни, без винятку. Тому перспектива євроінтеграції для України в сучасному стані здається все ще далекою і вимагає копіткої і тривалої роботи.

Список використаних джерел

1. Верховна Рада України (офіційний веб-портал) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua>
2. Вигоди від заручин ЄС та України: скасування мит та висока якість товарів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tsn.ua/groshi/vigodi-vid-zaruchin-yes-ta-ukrayini-skasuvannya-mit-ta-visoka-yakist-tovariv-313296.html> Україна – ЄС: Угода про асоціацію. Шлюбний контракт у картинках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://img.pravda.com.ua/files/3/e/3e032ad-ugoda.html>

3. Михайлова Л.І. Євроекономічна інтеграція: навчальний посібник / Л.І. Михайлова, Н.В. Волченко, Т.О. Зінчук, С.М. Кваша – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 136 с.
4. Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua>
5. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» №4, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/>
6. Базилевич В.Д. Політекономія: навчальний посібник. – К.: Рибарі, 2009. – 870 с.